'l isfel, anqas il-baħar ma kien jidher. Kien jidher kollox blù, u 'l isfel ħafna, s-sħab. Wasalna Ateni qabel nofs inhar. Waqafna hemm għal ftit, u f'xi n-nofs siegħa tlaqna lejn Ruma.

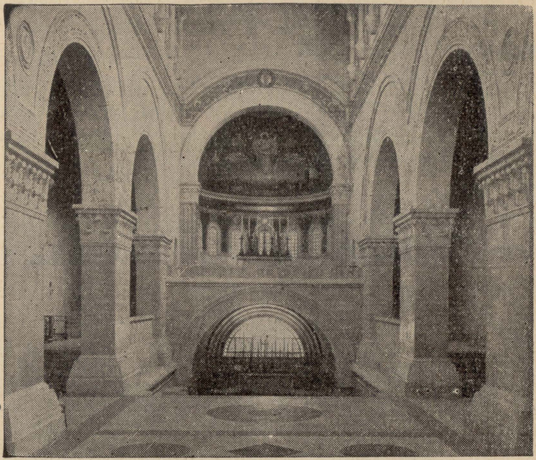

Galilija — Il-Bażilka tat-Tabor, minn ġewwa.

Wasalna Ruma għal xi l-4, u ħallejna l-bagalji d-depostu, u rkibna l-bus u tlaqna lejn il-belt. Il-għada fil-għodu dorna dawra mal-knejjes: san Ġwann Lateran u san Pietru, u morna wkoll ħarisna ħarsa bil-għaġla lejn il-Mużew tal-Vatikan. Wara nofs inhar ma morna mkien, għax qabdet nieżla x-xita u damet nieżla sa fil-għaxija. Il-għada żorna Scala Santa, u santa Maria Maggiore, u bqajna sejrin lejn l-ajrudrom. F'xi s-2, 30 tirna, ma' ajruplan BEA lejn Malta, u f'xi l-4 wasalna Ħal-Luqa bis-sliem. Għal xi l-5, wara ħarġa ta' sitt ġimgħat sewwa, ftaħt il-bieb u dħalt id-dar. U hekk temmet il-ġrajja taż-*Żjara 'l Ġerusalem.*

ĦANNA L-MALTI.

HREJJEF TAL-PATRIJIET

Meta kont Ġerusalem jien, u kont ngħallem xi ħaġa fl-Orfanatrofju tal-Franġiskani, fid-Dejr ta' san Salvatur, kont dieħel u ħiereġ, qisu d-dar tiegħi. Dana, għax l-Orfanatrofju jinsab ġewwa d-Dejr. U targa, f'Ġerusalem il-qadima, dak iż-żmien ma kienx hemm fejn tmur tgħaddi naqra ż-żmien fil-għaxija; u la *Talkies*, u la każini, u la Swali Parrokkjali; xej. Għal hekk jien, meta jkun il-waqt, kont immur lejn id-Dejr, nidħol mill-bieb iż-żgħir, nitla fuq, u, jew immur l-Orfanatrofju ngħaddi ż-żmien mad-Direttur u l-Ajkijiet sorveljanti, nismagħhom jitħaddtu fuq żmien il-gwerra jew fuq pajjiżhom; inkella noqgħod bil-qegħda mal-Ajkijiet, nismagħhom jitħaddtu wkoll; jew, kemm il-darba, jgħidu l-ħrejjef.

Għax fid-Dejr ta' san Salvatur hemm divan kbir, sala twila u wiesgħa, bis-sufanijiet mal-ħitan kollha,

u fil-faċċata siġġu tad-dirgħajn; fuq is-sufanijiet joqogħdu l-Patrijiet u fuq is-siġġu l-kbir joqgħod il-Kustodju — fejn ir-Rħieb imorru jgħaddu dik in-nofs siegħa, jitħaddtu, wara l-ikel, sakemm Fra Korradu jdoqq il-qanpiena għas-skiet. Jekk iridu, r-Rħieb kollha jmorru hemm; imma l-Ajkijiet, minn rajhom, ma kienux imorru. Hdejn il-Biblijoteka tad-Dejr kien hemm sitt tarġiet wesgħin, u l-Ajkijiet, kienu jħobbu joqogħdu bil-qegħda fuqhom jitħaddtu. Jien, billi, kif għedt qabel, kont dieħel u ħiereġ id-Dejr, kont noqgħod bil-qegħda magħhom, l-aktar meta jkun hemm Fra Riżżerju, wieħed Ajk Venezjan. Dan kien jgħid il-ħrejjef tiegħu bil-wieqfa, u jagħmel il-mutetti b'idejh, hekk tajjeb, li ma tibxa' tarah u tisimgħu qatt! Hawn sa ngħid xi tnejn minn dawk il-ħrejjef li għadni niftakar, ħalli ngħaddu naqra ż-żmien aħna wkoll, u inżidu dawn il-ħrejjef malħrejjef tagħna.

1. *Il-Priedka tal-Ajk.*

Fl-Italja hemm ħafna rħula żgħar, qishom il-Fawwara jew il-Baħrija ta' Malta, li jkun fihom naqra ta' knisja u qassis wieħed, li jrid jagħmel kollox waħdu: iqaddes, jippriedka, jqarar, jgħallem it-tfal, u kull ma jeħtieġ. Mela, kien hemm raħal minn dawn ir-rħula, u l-qassis, fil-festa tal-qaddis ta' dik il-knisja, kiteb lil wieħed Patri Franġiskan biex jiġi wara nofs inhar jagħmillu l-priedka hu; u dak wieġbu li kellu jiġi. Imma nhar il-festa, il-ħin sar, u l-qassis beda l-funzjoni, u l-Patri tal-priedka ma deherx. Is-sagristan beda tiela' u nieżel fuq il-kanpnar, iħares lejn it-triq, ha' jara kienx ġej xi Raħeb, imma kollu għal xej. Beda jnaqqar għal priedka, u min jagħmel il-priedka ma hemmx. Fl-aħħar tala' l-qassis fuq il-kanpnar, u fil-bgħid jilmaħ ġej wieħed Raħeb. Nieżel jiġri t-taraġ, laqa' r-Raħeb fil-bieb, daħħlu l-kċina, ferragħlu belgħa kafè, u qallu: "Isa! Għax in-nies xebgħu jistennew! Kif domt ma ġejt daqs hekk? Ixrob dik il-kikkra kafè ħalli titla' tippriedka!

"X'inhu?" qallu dak: "Jien nitla' nippriedka?"

"Mela!" wieġeb il-qassis. "Int m'hux biex tippriedka ġejt?"

"Xi priedka, priedka!" raġa' r-Raħeb. "Jien ma naf b'xejn. Jiena Ajk. Ġejt hawn biex niġbor xi ħaġa!"

"Ara," raġa' l-qassis, "Ajk jew m'hux Ajk, int issa trid titla' tippriedka. Ixrob dak il-kafè u ilbes dik l-ispellizza u ejja miegħi l-knisja. Jekk ma tippredkax, in-nies jagħmlu għalija, għax ili nwegħdhom li l-priedka għandu jagħmilhielhom wieħed Patri qaddis, xaħrejn!"

L-Ajk miskin kellu joqgħod. Xorob il-kafè; libes l-ispellizza, u tala' fuq il-pulptu. Qagħad ftit bil-qegħda; raġa' qam bil-wieqfa, u radd is-salib.

Imbagħad ħares ħarsa serja fuq in-nies ta' ġewwa l-knisja, u b'leħen sod qalilhom dawn il-kelmiet: "L-aħwa. . . intom ġejtu hawnekk biex tisimgħu l-kelma t'Alla. . . imma jien ngħidilkom minn issa, li min minnkom m'hux fil-grazzja t'Alla, u ma jistħoqqlux jisma' l-kelma t'Alla, m'hux sa jisma' l-kelma t'Alla."

U fetaħ ħalqu, u għamel ta' birruħu li qiegħed jippriedka, u beda jxejjer idejh u jdur fuq il-pulptu, imma ma qal ebda kelma. Wara li kien ilu sejjer hekk ftit, wieħed raġel

saqsa lil ta' ma' ġenbu: "Qiegħed tisma' xi ħaġa?" "Le, xej!" wieġbu dak. Imbagħad saqsa lill-ieħor: "Int qiegħed tisma?" U dak wieġbu: "Le, anqas jien!" U n-nies bdew kollha jsaqsu lil xulxin minn taħt il-lsien, u kull ħadd iwieġeb li ma kienx jisma'. Għal hekk in-nies twerwru u sfaru lellux bil-biża'. Dak il-ħin waħda mara xiħa, li ma kenitx minn hemm, imma kienet ġiet minn raħal ieħor għand bintha, għal festa, u li kienet truxa, qalet: "Xi ġmiel ta' priedka! Kemm jaf xi jgħid dal-Patri! Qatt ma smajt priedka sabiħa bħal din f'ħajti!" U n-nies meta qalet hekk, aktar beżgħu; "X'waħda din!" bdew jgħidu, "minna l-koll dil-mara xiħa biss tinsab fil-grazzja t'Alla!"

U dak l-Ajk meta deherlu niżel. U n-nies kollha marru jqerru; u l-qrar baqa' sejjer sal-għaxra ta' bil-lejl, ara kemm ġid għamlet dik il-priedka ta' bla kliem!

2. *It-Tliet Ċoqoq ta' San Franġisk.*

Darba waħda, ilu ħafna snin, il-Papa ordna lil wieħed pittur minn dawk it-tajbin, biex ipinġilu kwadru ta' san Franġisk, ħalli jdendlu fis-sala tiegħu, għax lejn dan il-qaddis kellu qima kbira. Ir-Rħieb Franġiskani kollha semgħu b'dan, sewwa Ta' Ġieżu" (dawk li għandhom il-barnuż bi tnejn, imdendel wara daharhom) kemm il-K a p u ċ ċ i n i (dawk li jkollhom il-leħja, u l-barnuż tagħhom tawwali u żgħir), u kemm ukoll dawk li hawn Malta ngħidulhom ta' Putirjal (dawk li jilbsu l-iswed, u jxiddu ż-żarbun u l-kappell bħal tal-qassisin). Billi dan ix-xogħol kien qiegħed isir Ruma, il-Patri Ġeneral "Ta' Ġieżu" bagħat lil wieħed ħabib tiegħu għand dak il-pittur u qallu jgħidlu: "Il-Patri Ġeneral "Ta Ġieżu" bagħtlek dawn l-għaxar liri u qallek biex tpinġi lil san Franġisk liebes iċ-ċoqqa bħal "Ta' Ġieżu", bil-barnuż bi tnejn. Qallek tinsiex; hu jarġa' jagħtik xi ħaġa oħra wkoll, jekk ix-xogħol ikun tajjeb, u kif xtaq hu!" U donnhom, il-Patrijiet Ġenerali, kienu ftiehmu, għax sewwa l-Ġeneral tal-Kapuċċini, u sewwa ta' dawk li ngħidulhom ta' Putirjal, qalulu hekk ukoll! Bagħtu l-flus lil dak il-pittur biex jagħmel lil san Franġisk liebes iċ-ċoqqa bħal tagħhom. U l-pittur ħadem b'rasu; ħa' l-flus li bagħtulu t-tlieta, wegħedhom li jisma' minnhom, u l-bqija ma tkellem xej.

X'għamel il-pittur? Pinġa lil san Franġisk rieqed, ġewwa friexu, fuq is-sodda; u ħdejn soddtu, tliet witet (bħal *spallieri*) mwaħħlin fil-ħajt, u fuq kull waħda mdendla ċoqqa. Waħda bħal "Ta' Ġieżu", waħda bħal tal-Kapuċċini, u waħda oħra bħal dik li jilbsu l-Patrijiet Franġiskani ta' Putirjal.

Il-Ġenerali t-tlieta marru jaraw il-pittura, meta kienet lesta. U meta rawha qabdu jlumu 'l pittur. Qalulu: "Għaliex il-flus ħadthom, u dak li għidnielek ma għamiltux?" Weġibhom il-pittur: "Jien għamilt kif għedtuli. Iċ-ċoqoq hemm huma, mdendlin mal-witet. San Franġisk rieqed fis-sodda. Oqogħdu stennew sa kemm iqum. Meta jqum, jilbes liema ċoqqa jrid!

ELSIE.

(*Baqa' għal darb'oħra*).